

יום ראשון

Mesorah Baltimore 5786

Shifra Rabenstein

1. בראשית א:א-ה

בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ:
וְהָאָרֶץ הָיְתָה תֵהוֹ וְנָהוּ וְחָשֶׁךְ עַל־פְּנֵי תְהוֹם וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת עַל־פְּנֵי הַמַּיִם:
וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהי אֹר וַיְהי־אֹר:
וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת־הָאֹר כִּי־טוֹב וַיַּבְדֵּל אֱלֹהִים בֵּין הָאֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ:
וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְאֹר יוֹם וְלַחֹשֶׁךְ לַיְלָה וַיְהי־עֶרֶב וַיְהי־בֹקֶר יוֹם אֶחָד: {פ}

2. רש"י בראשית א:א

בראשית ברא אין המקרא הזה אומר אלא דרשני, כמו שדרשוהו רבותינו בשביל התורה שנקראת ראשית דרכו (משלי ח'), ובשביל ישראל שנקראו ראשית תבואתו (ירמיה ב')...

3. מראש צורים דף 23

עוד בטרם ניגש רש"י לבאר את פשוטו של המקרא הדין בבריאת השמים והארץ וכל צבאם, הוא מוצא לנכון להבהיר לשם מה נבראו כל אלו. מה היתה המטרה שניצבה לפני יוצר בראשית בשעה שבא לבוראם? התשובה שמשיבים על כך חז"ל היא כי תכלית כל היצירה הינה התורה ועימה ישראל, שומרי משמרת הקודש. לזה רומזת התורה מיד בפתח דבריה: "בראשית", היינו בשביל ה"ראשית", שהם התורה וישראל, "ברא אלקים את השמים ואת הארץ". למען אלו כדאית היתה יצירה תבל ומלואה.

4. רב שמשון רפאל הירש, בראשית א:א

... all these ends, even if only developed later, must have been ensured right at the beginning of the world, just because the world was created בראשית, came into existence *completely* out of G-d's hands, so that from its very inception it was formed for these high purposes. "G-d", it says, "looked into the Torah and created the world accordingly." So that in this we see the cornerstone of our awareness of G-d and the world, and when this awareness had disappeared and was to be established afresh, we can understand the free-willed, unlimited sway of G-d over the world had to be proved by miracles. These, as נסים, banners held aloft as directing and guiding signs, were to lead us back to regaining the consciousness of the free, completely unhindered Almighty of G-d, a consciousness which as we have indicated forms the preliminary condition for all Man's consciousness of morality... for our whole relation to the Torah.

5. דרש משה, בראשית א:א

עוד נראה שהוא הקדמה לכל התורה, שלא נחשב כמקיים המצוות אלא כשהוא מאמין שהשי"ת ברא הכל, דבלא אמונה לא שייך קיום מצות... לכן נקט בראשית ברא, פירוש בראשית כל דברי התורה מוכרחין לידע שהשי"ת ברא העולם. ומתרץ בזה גם קושית ר' יצחק שברש"י דלכן הוכרח לפתוח בבריאת העולם.

6. שפתי חיים אמונה דף 12

נבאר את היסוד האמור הנה באמרנו שהשי"ת ברא את העולם, בודאי אין הכוונה שהשי"ת השתמש בכלים כל שהם כדי לברוא את העולם, כדוגמת אדם המצייר חפץ שצריך להשתמש בכלי מלאכה כדי לעשות את החפץ המבוקש. כי הקב"ה לא הוצרך אפילו לדיבור כלשהו כדי שתהיה בריאה, אלא כשרצה בבריאה, נהייתה בריאה, כי רצונו ית' הוא מציאות והוא היוצר את המציאות... לפי זה צריך להבין מדוע אמר הכתוב "ויאמר אלקים יהי אור" ולא אמר "רצה אלקים שיהיה אור ויהי אור"? כי באמת מילת "אמירה" ביחס להשי"ת היינו רצה השי"ת, אלא כמו אצל אדם הרוצה דבר מה, וחפץ שנדע את רצונו, הוא מגלה לנו את רצונו על ידי שהוא **אומר** לנו אותו, כן הדבר יחס להשי"ת, המובן של **האמירה** הוא – גילוי רצונו. וכאשר אנו רואים את מעשה ה' בפועל, שהוא תוצאת רצונו, הרי שבכך מתגלה לנו רצונו יתברך שיצר ועשה את הדבר.

7. רב שמשון רפאל הירש בראשית א:ד

... not only the coming into existence of things, but also their continuance in existence, is directly dependent on the free Will of G-d and on His satisfaction. Once the art of a human inventor has created something, in most cases, its continued existence gets beyond his control. He has created it but it goes on existing by itself; yea, how often does the work grow over the mortal head of the one whose hand made it. Mortals have the power to make new things, they can unchain forces, combine and unite them, but only too often they lack the power to master the work they themselves have created... Not so G-d and His world. The detail and the whole have not only come into existence through His Almighty Will, but it continues in existence only because His Insight finds its continuance good...

8. נתיבות שלום, בראשית, דף יח

בראשית ברא א' את השמים ואת הארץ, שעניני הבריאה מתחלקים לב' חלקות. את השמים היינו הענינים השמימיים השייכים לנשמה, ואת הארץ המה הענינים הארציים השייכים לגוף. והארץ היתה תהו ובהו, היינו הענינים הארציים שהאדם שקוע בהם מביאים אותו לתהו ובהו, שיהיה תהוה ומשתומם ומאבד את ישוה"ד, שזוהי עצת היצר לאבד כחו של יהודי... וכך גם היצה"ר מטרתו ראשית כל לבלבל דעתו של יהודי, שיהיה מבלבל על ידי הענינים הארציים, שזה מביא אותו לחשכות בכל. והגרוע מכל הוא עצם הדבר שהוא מבלבל... ומשמעות והארץ היתה תהו ובהו, היינו כל המציאות של הענינים וארציים מביאים את האדם לתהו ובהו, שלא תאמר רק בעניני איסור הארציות פוגמת, ואילו עניני היתר אינם מעלים ומורידים, אלא הארץ היתה תהו ובהו, כל הענינים הארציים אפילו מותרים מביאים לתהו ובהו. והעצה היחידה לזה היא רק כנאמר בהמשך, ויאמר א' יהי אור ויהי אור, שאור האלקות יאיר ביהודי, זה יציל אותו מכל הענינים הארציים...

9. אור החיים, בראשית א

וְלֹא תִחְשַׁב כִּי בִהְיוֹת הַנְּשֻׁמָה בְּאָדָם אִוְעַל יְדֵי עֶסֶק הַתּוֹרָה בְּזֶה הוּא שְׂקֵט מִתְחַבְּלוֹת הַיִּצָּר הַמְחַטֵּיאוּ וּפְנֵה וְהַלֵּךְ לוֹ, שְׂאֵם כִּן אֵין כָּאֵן לֹא שָׁכַר וְלֹא עָנַשׁ. לְזֶה אָמַר כִּי עֲדִין הַחֲשֵׁךְ בְּעוֹלָם, אֲלֵא שְׂעַל יְדֵי זֶה מְסַתֵּיעַ הָאָדָם לְהַעֲרִיךְ מִלְחָמָה עִמּוֹ וּלְהַבְדִּילוֹ מֵעַלְיוֹ לְבַל הַפִּילוֹ בְּמוֹעֲצוֹתָיו...

10. תפארת שמשון, בראשית דף יב

ישנם שני סוגי אור: ביום ראשון של בריאת העולם נאמר "ויהי אור" – הקב"ה ברא את האור. אולם את אותו אור גזז הקב"ה לצדיקים לעתיד לבוא, כידוע מדברי חז"ל, והאור המצוי היום נברא ביום הרביעי עם תליית המאורות, והוא אינו אלא בבואה דבבואה של האור שנברא בתחילה. ומבואר בחז"ל שאילו יאיר האור שנברא בתחילה, הריהו מכהה את גלגל החמה.

בעולמנו, אין לנו אפשרות מציאתית לראות בעינינו את עצם המציאות של ה"אור". בחושים הטבעיים שלנו האור אינו אלא אמצעי דרכו אנו רואים את המציעות שסביבנו, אך את האור עצמו איננו רואים, כפי שלימדונו חז"ל שהוא נגזז לעת"ל.

11. תפארת שמשון בראשית דף יז

נמצאנו למדים, שההבדל בין אור לחושך אינו האם הדבר קיים או לא. כל מה שיש באור ישנו גם בחושך. ההבדל הוא רק באדם שבחושך הוא אינו רואה את הדבר.

העוה"ז הוא "חושך" והעוה"ב הוא "אור". האמת היא שהעוה"ב נמצא כאן, פרוס לפנינו. כל ההבדל בין העוה"ז להעוה"ב הוא שבעוה"ב אדם רואה את האמת, וכאן, בעוה"ז, החושך מסתיר ממנו את האמת...

והנה אף שמציאותו ית' כה גלויה ומוכחת, אעפ"כ אנשים שרויים ב"חושך" – הם אינם חשים בהימצאותם תחת השגחתו הפרטית של הבורא ית' וכי פרנסתם מגיעה אך ורק ממנו ית'.

12. רב פנקס, גלות ונחמה, דף 201

משמעות השם "יום טוב" בכל המועדות ובתשעה באב, יסודו בפסוק "וירא אלקים את האור כי טוב" ובחז"ל איתא שכיון שראה הקב"ה את האור שהוא טוב, עמד לגנוזו לצדיקים. האור שביצירת בראשית היה בכוחו לצפות בו מסוף העולם ועד סופו. ה"טוב" שטמון במועדות, הוא האור שבו ניתן לראות ה"אור הגנוז" בימים... הימים הטובים הם ימים בעלי כח גילוי האור.